

Josep Clara

**ALCALDES DE GIRONA
1868-1874**

JOAQUIM MASSAGUER I VIDAL

JOAQUIM MASSAGUER I VIDAL

(Torroella de Montgrí, 1816 - Girona, 1888)

Fill d'una família nombrosa –formada pel comerciant i propietari Martí Massaguer Llorens, de Torroella de Montgrí, i Catalina Vidal Orris, de Cassà de la Selva–, Joaquim Massaguer va néixer a Torroella de Montgrí, el 21 de setembre de 1816. El batejaren, un dia després, a l'església de Sant Genís, i li posaren els noms de Joaquim, Pere i Dalmau. Els avis paterns eren, tots dos, de Torroella; els materns, de Madremanya i Cassà de la Selva.

S'establí a Girona cap al 1830. S'esposà, el 1836, amb Àngela Janer Vives, de Girona, i va tenir quatre fills: Caterina (1838-1908), Rosa I (1839-1841), Rosa II (1843-1922) i Martí (1844-1918). Els que arribaren a adults es casaren respectivament amb Josep Sala Basany, de Manresa (i després amb Manuel Bertran Rosell, de Barcelona); Joan Salieta Suñer, de Girona, i Francesca Subirós Garanger, de Cornellà. Altres germans de Joaquim Massaguer s'establiren, així mateix, a Girona: Pere va ser flequer i residí a Palau-sacosta, i Ramon treballà de fotògraf.

En el cadastre de 1844, Joaquim Massaguer apareix com a negociant i propietari de dues cases. Amplià les propietats com a comprador de béns de la desamortització de Mendizábal: el 1845 se n'adjudicà una del carrer del Pou Rodó que havia estat de l'administració d'aniversaris de la col·legiata de Sant Feliu, i també adquirí la finca de Santa Maria del Mar, a Torroella de Montgrí. Primerament, residí al barri del Mercadal, al carrer de Plantafaves i al dels Canaders número 2 i, després, cap al 1846, al portal de la Barca, número 15. Com a símbol de progrés, es va fer construir una casa a la part alta de la ciutat, a la travessia de les Dones, número 2, a hores d'ara carrer dedicat a Lluís Batlle Prats.

Va pertànyer a la Milícia Nacional, la força armada ciutadana encarregada de defensar les conquestes de la revolució liberal. Fou capità de la primera companyia i condecorat per participar en el moviment cívic del mes de setembre de 1840, a favor d'un canvi de govern en sentit progressista. Les seves simpaties per la causa liberal es dedueixen també de l'aportació de 10 rals, feta l'any 1864, per al trasllat de les restes d'Argüelles, Calatrava i Mendizábal des de Portugal.

Joaquim Massaguer, en una fotografia de 1867. Arxiu Històric de Girona.

Comerçant i retratista

Ja l'any 1852 figurava entre els trenta primers contribuents de la ciutat (per això va formar part del jurat d'impremta) i el 1867 era el vintè contribuent a escala provincial per l'activitat comercial. Dedicat al món dels negocis, tractà amb la producció de paper, els ferros –tenia el magatzem a la plaça de l'Oli– i també es dedicà a la fotografia d'estudi en un pis de la plaça de les Cols (la Rambla actual). Quan en 1867 signà un testament clos, hi adjuntà, curiosament, dues fotografies de la seva imatge. Dugué també l'activitat fotogràfica a la Bisbal d'Empordà: "Sucursal de fotografía de D. Joaquín Massaguer. En la próxima semana se establecerá en esta villa, verificándose los mismos trabajos que en su taller de Gerona" (*El Faro Bisbalense*, 10-II-1867).

A la seva activitat com a retratista –un dels pioners en la introducció de l'art fotogràfic a la ciutat, contemporani del fotògraf Amis Unal– s'hi referí una nota de felicitació i alhora publicitària escrita el 1875: "Hemos tenido el gusto de ver unos retratos salidos del taller fotográfico de nuestro querido amigo D. Joaquín Massaguer, que demuestran la incansable actividad de dicho señor en pro del arte a que está dedicado muchos años hace. Los retratos a que nos referimos se llaman de media porcelana y, como el título anuncia, sin llegar a tener el elegante brillo de los de porcelana, se aproximan a ésta en calidad y en nada le envidian en valor artístico. Como creemos con fundado motivo que este nuevo método fotográfico sólo lo usa en el día el señor Massaguer, le damos la enhorabuena por sus constantes progresos y lo recomendamos al público por su elegancia y baratura, pues con sólo diez y seis reales se adquieren una docena de retratos perfectamente acabados" (*La Lucha*, 11-IV-1875). A part de fer retrats familiars i individuals, va vendre postals i fotografies de personatges famosos de l'època: el pretendent carlí i els reis Amadeu I i Alfons XII.

Com que els negocis li reportaren beneficis crescuts, invertí en l'ostentació sumptuària: es va fer construir una casa a la travessia de les Dones i una torre especial –imitadora d'un castell en petit–

El 1869 es va inaugurar un monument a la Constitució d'aquell any situat inicialment a la plaça de la Independència. Ajuntament de Girona. CRDI (Carles Mitjà), 1985.

al costat de la muralla de Sant Cristòfol, la qual tenia una horta annexa procedent de béns desamortitzats al capítol de la catedral. Aquesta edificació més endavant, als anys vint del segle xx, va ser coneguda com la Torre de la Francesa, per la nova estadant que n'adquirí la propietat als descendents de la família de Joaquim Massaguer. També aconseguí ampliar les propietats amb la incorporació al seu patrimoni de cases situades darrere el Teatre i al carrer de la Força.

Alcalde i diputat

Va ser elector i regidor (1859-1862) abans de la revolució de setembre de 1868. Políticament va canviar de formació en els mesos immediats. Fou president del Comitè democràtic en 1868, però –un cop elegit per formar part de l'Ajuntament–, en comptes d'arreglar-se amb els regidors republicans (Pau Alsina, Benet Mas-sot i Narcís Xifra), va subscriure el manifest de la coalició monàrquica. Aleshores va estar adscrit a la Tertúlia Liberal, entitat que també presidí.

Durant el seu mandat com a alcalde –el més llarg del període: entre el 12 de febrer de 1869 i el 21 de febrer 1872– impulsà l'ús del sistema mètric decimal, es va plantar l'Arbre de la Llibertat al bell mig de la plaça de les Cols, com a símbol de la nova etapa política, i s'inaugurà la columna estriada que conformava un monument commemoratiu de la Constitució de 1869 i que va ser instal·lat inicialment al bell mig de la plaça de la Independència (8 de juliol de 1869). Així mateix, per acord del 29 de novembre de 1869, s'iniciaren els tràmits per reprendre els estudis universitaris a la ciutat, i en 1871 es concretà la creació de la companyia d'un cos de bombers.

Però, el 13 de març de 1870, hagué d'enfrontar-se a la protesta dels joves contra les quintes, un acte que es repetí en moltes altres poblacions, ja que el govern de Madrid no complí la promesa d'abolir-les. La narració és del secretari municipal:

Poco antes de terminar la rectificación del alistamiento, se presentó en el Salón un numeroso grupo de jóvenes con el visible intento de dirigir la palabra a la Corporación municipal, para lo cual el Sr. Presidente no les dio permiso hasta que el espresado acto estuvo concluido. Entonces uno de los jóvenes que constituían el referido grupo, tomó la palabra para manifestar, como manifestó, que la juventud republicana de Gerona venía a protestar del acto de la quinta y a pedir que el Ayuntamiento de esta ciudad obrase en sentido contrario al mismo acto, como lo estaban verificando los de otras poblaciones de España; habiendo además leído un papel en el que se formulaba la propia protesta en términos más latos, pero iguales o parecidos en el fondo a los manifestados de palabra por dicho sugeto. El Ayuntamiento contestó que no podía aceptar semejante protesta ni apartarse en lo más mínimo de lo que previene la ley, y entonces resonó en el Salón un fuerte y nutrido grito de "Abajo las quintas". Hubo un momento de confusión, cuyo estado de efervescencia dominó fácilmente el Sr. Alcalde indicando a los sediciosos la irregularidad de su proceder y la inutilidad de sus demostraciones; en cuya virtud abandonaron aquéllos el Salón, pero no sin murmullos y sin lanzar algunos gritos aislados diciendo "fuera, fuera, fuera". Apenas habían salido, se supo que la relación del alistamiento, espuesta a la parte exterior de las Casas Consistoriales, había sido rasgada por alguno de aquellos individuos, pero sin que se pudiera inquirir el nombre de los que habían cometido este desmán. Oyéronse fuera del Consistorio fuertes aclamaciones, cuyo significado no se percibía dentro del salón, si bien que se comprendía perfectamente su objeto. Dio entonces el Sr. Alcalde por terminada la sesión, saliendo con los Sres. Concejales para enterarse de lo que pasaba fuera del edificio, en donde la presencia de aquellos Sres. fue recibida por la multitud con los gritos de "abajo las quintas; abajo el Ayuntamiento que quiere las quintas; abajo los tiranos; viva la libertad", y otros, según se asegura, todavía más graves y más significativos; pero sin que este acontecimiento tuviera ulteriores consecuencias".

Joaquim Massaguer fou el promotor d'una torre al baluard de Sant Cristòfol coneguda més endavant com a Torre de la Francesca. Ajuntament de Girona. CRDI (Joan Martí), 1877.

D'altra banda, Massaguer hagué d'acompanyar el rei Amadeu I quan el monarca italià –portat a l'Estat espanyol pel general Prim– visità la ciutat de Girona el 1871. L'Ajuntament organitzà una colla d'actes per rebre i festejar la presència del personatge que encarnava la monarquia democràtica, i en l'estada a la ciutat li demanaren la intercessió perquè fos autoritzat l'enderrocament de les muralles.

En anunciar el programa de la visita reial, la corporació va prevenir el veïnatge perquè "abriga la grata esperanza de que corresponderéis dignamente a sus propósitos, sin que ningún accidente desagradable venga a conturbar el solaz y la solemnidad de los espresados festejos". I és que el monarca es trobà en molts indrets amb incidents desagradables o menyspreadors de la seva persona. A Girona no van tancar-li les portes de la catedral perquè no pogués entrar-hi, com ocorregué a Lleida, però el capítol no compartí l'entusiasme municipal i mostrà una fredor palesa. Ho expressa l'acord que va prendre: "teniendo en consideración

el estado precario y aflictivo en que se encontraba la Iglesia en España y las relaciones entre la Santa Sede y el Gobierno de Don Amadeo y particularmente el triste estado en que se hallaba Su Santidad Pío IX, prisionero en el Vaticano, creyó que sin faltar a las atenciones debidas de consideración y respeto al Jefe de Estado, no era conveniente tomar parte como corporación en las demostraciones de regocijo por la venida de Su Majestad en esta capital” i acordà que no hi hagués la solemnitat d’un tedèum.

Membre de la milícia ciutadana dels Voluntaris de la Llibertat –va ser-ne primer comandant–, quan esclatà l’aixecament carlí, l’abril de 1872, va trametre a Madrid un telegrama d’adhesió al govern: “Los gefes, oficiales y voluntarios de la libertad de Gerona ofrecen al Gobierno su incondicional apoyo para batir a la reacción y salvar la libertad. El Comandante, Joaquín Massaguer”.

A més de tenir bon ull per a les qüestions materials, va saber valorar el manuscrit que Guillermo Minali va escriure sobre el setge de 1809. Adquirit als hereus del militar que havia lluitat contra l’exèrcit de Napoleó, en 1872 el regalà a l’Ajuntament, que encara el conserva.

Com altres liberals –és a dir, liberals conservadors que es diferenciaven poc dels conservadors liberals–, Massaguer, després del cop del general Pavía, va ser nomenat diputat provincial, per Llers, i membre de la Junta Provincial d’Ensenyament Primari. Milità a l’esquerra dinàstica i el partit constitucional de Práxedes Mateo Sagasta. Fou president del comitè local del partit esmentat. En sintonia amb molts altres gironins, l’any 1884 envià un telegrama a Madrid perquè fos commutada la pena de mort als militars republicans Ferrándiz i Bellés, els quals foren finalment executats a Girona, ja que Cánovas així ho decidí.

Propietari de La Gerundense

Home actiu i compromès amb una varietat de negocis i activitats comercials, el 1875 era el setè contribuent provincial pel subsidi industrial i de comerç. Entre 1874 i 1877 va obtenir resolucions

La Gerundense, fàbrica de paper continu, va passar a mans de Joaquim Massagué l'any 1882.

favorables per a l'aprofitament d'aigua del Ter per aplicar-la com a motor d'una fàbrica de paper que pensava establir al terme de Santa Eugènia de Ter, on tenia una propietat d'horta. No calgué, perquè ben aviat esdevingué propietari de la primera fàbrica moderna de paper, La Gerundense, la primera que existí a Catalunya pel procediment mecànic. L'empresa havia fet aigües i Massaguer, que no aconseguia de recuperar un préstec de 100.000 pessetes, va instar l'execució de l'embarg dels béns de la societat i se'n va procedir a la subhasta. Ell mateix hi acudí i la posà a les seves mans i a la del seu gendre, Joan Saliati, els quals –l'any 1882– constituïren la societat Massaguer i Fills i Saliati, per tal de prosseguir la fabricació de paper.

Presidí el Sindicat Gremial de Girona. Quan l'any 1882 entren en vigor les noves tarifes de contribució, dictades pel ministre Juan Francisco Camacho, en un govern liberal presidit per Sagasta, s'adherí al moviment de protesta que es deixà sentir arreu del país. El recàrrec que representava el nou reglament contributiu tendia a afavorir la contribució territorial davant del subsidi industrial i de comerç. Ell s'hi oposà frontalment i es deixà embargar –enmig d'escenes de protesta i aldarulls– abans de pagar la quota que considerava excessiva. I en 1886 s'ajuntà a altres comerciants i industrials gironins per a la creació d'una Cambra de Comerç que es formalitzà tres anys després i va tenir una vida efímera. Els reconeixements oficials van arribar-li en forma de comanda de la Real i Americana Orde d'Isabel la Catòlica i la creu del mèrit militar.

En els darrers dies de vida, l'Ajuntament de Girona i l'empresa de la qual Massaguer era gerent, La Gerundense, arribaren a un acord en els plets que seguien per l'ús de l'aigua de la sèquia Monar. La premsa n'elogià el resultat:

Todas las personas sensatas y amantes de la prosperidad de Gerona han aplaudido ya el arreglo que [...] se ha llevado a cabo. Desde ahora cesan los cuantiosos gestos de los pleitos que podran aplicarse a mejoras morales y materiales; desaparecen las trabas que para el uso del agua se habían impues-

to los municipios que poco previsores enagenaron la acequia Monar y entregaron el molino comunal a merced de la Gerundense; y lo que más habla en favor de las personas que han intervenido en el arreglo es que con éste el Ayuntamiento ha obtenido mucho más de lo que pedía en los pleitos y mucho más de lo que podían concederle los Tribunales, aun suponiendo que hubiese salido triunfante en los tres recursos de casación pendientes, lo cual es muy dudoso (*La Lucha*, 26-II-1888).

Joaquim Massaguer va morir, a Girona, el dia 11 de març de 1888, a la casa del carrer de les Dones, i si fem cas de la crònica periodística, el funeral celebrat a l'església dels Dolors va ser "con la mayor pompa y solemnidad" (*La Nueva Lucha*, 21-III-1888). Un escenari que ell no hauria volgut.

Puntualment, *La Lucha* (13-III-1888), publicació propera als seus interessos, el pintà, elogiosament, com "uno de los hombres que más han trabajado en el segundo tercio del siglo por la causa de la libertad, en términos que su personalidad ha sido entre nosotros una figura simpática e indispensable por sintetizar el espíritu del partido que tenía el honor de contarle entre sus hombres predilectos". I continuava: "Rindiendo ciego culto al sentimiento de libertad, su vida política ha sido un continuado servicio a los principios que en la niñez formaron su criterio y convicción. Modelo de consecuencia, supo hermanar la fortaleza de sus sentimientos con la condescendencia de su carácter, dispuesto siempre a la transacción entre las fracciones liberales, siendo el apóstol de la paz en las discordias de su partido como fue la bandera de la intransigencia cuando de defender los fueros de la causa del progreso se trataba".

Se'l va recordar també com a industrial emprenedor: "Dotado de una actividad prodigiosa, Masaguer supo crearse una posición, más que independiente, desahogada, de modo que puede asegurarse que hasta horas antes de su fallecimiento, se ha dedicado al desarrollo de la industria a que con afición decidida se había dedicado en los últimos años, siendo dueño de la grandiosa fábrica de

papel La Gerundense, que deja colocada en unión de su hijo y de su yerno, a una altura tal que puede considerarse como la primera de Cataluña”.

Per la seva banda, l'esposa de l'industrial, Àngela Janer, que va viure fins al desembre de 1896, va poder veure com la fàbrica de paper que havia dirigit el seu marit no era tan potent com la pintaven els publicistes. L'any 1895, els que l'havien heretat no superaren la crisi i decidiren vendre-la. L'empresa canvià de mans, però el comprador –Ignasi Sala Massaguer, industrial de Sant Martí de Provençals–, no era un desconegut, sinó un nét del matrimoni Massaguer-Janer.

La família de Joaquim Massaguer va tenir continuïtat en l'activitat política, per mitjà del seu fill Martí, regidor en diverses legislatures, i el fill de la seva néta Caterina Massaguer Subirós –Paulino Coll Massaguer (Girona, 1899 - Barcelona, 1983), militar del cos d'enginyers–, que del 1939 al 1942 actuà com a governador civil de la dictadura franquista, a Girona mateix, i que, defensant la idea que “el patriotismo impone despojarse de la tradición cuando ésta merma el prestigio de la patria”, va tenir la gosadia de transformar el cognom Massaguer en Meseguer.